

JAMHURI YA
MUUNGANO
WA TANZANIA
WIZARA YA KILIMO

AJENDA 10/30
KILIMO NI BIASHARA

MWONGOZO WA UZALISHAJI MAZAO KULINGANA NA KANDA ZA KILIMO ZA KIIKOLOJIA

Yaliyomo

YALIYOMO	i
VIFUPISHO	ii
DIBAJI	iii
SHUKRANI	iv
MUHTASARI	v
UTANGULIZI	vi
UMUHIMU WA MWONGOZO	1
MAZAO YA KIPAUMBELE KWA KILA KANDA	1
Kanda ya Kati	2
Kanda ya Ziwa.....	3
Kanda ya Kaskazini	4
Kanda ya Mashariki	5
Kanda ya Magharibi.....	6
Kanda ya Nyanda za Juu Kusini	7
Kanda ya Kusini	8
MAZAO YANAYOFAA KUZALISHWA KIMKOA NA KIWILAYA.....	9
MAMBO MUHIMU YA KUZINGATIA KATIKA KILIMO BORA CHENYE TIJA	30
KALENDA YA UZALISHAJI WA BAADHI YA MAZAO NCHINI	34

Vifupisho

ASDP II	Agricultural Sector Development Program Phase II
CAN	Mbolea aina ya Calcium of Ammonia
DAP	Mbolea aina ya Di Ammonium Phosphate
GDP	Pato la Taifa (Gross Domestic Product)
M	Mita (metre) Kipimo cha Urefu
MM	Milimita (Kipimo cha urefu)
NPK	Mbolea aina ya Nitrogen Phosphrous Potassium
pH	Chachu ya Udongo
TAMISEMI	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
SA	Mbolea aina ya Sulphate of Ammonia
TSP	Mbolea aina ya Triple Super Phosphate

Dibaji

Sekta ya Kilimo ni mhimili wa uchumi wa nchi na inachangia pato la mkulima mmoja mmoja, kaya na Taifa kwa ujumla. Sekta hii kwa mwaka 2020 imechangia asilimia 26.9 kwenye Pato la Taifa, imetoa ajira kwa wananchi kwa wastani wa asilimia 61.1 na imechangia asilimia 65 ya upatikanaji wa malighafi za viwanda. Aidha, sekta ndogo ya mazao imechangia asilimia 15.4 katika Pato la Taifa na zaidi ya asilimia 100 ya upatikanaji wa chakula kinachozalishwa nchini. Vilevile uzalishaji wa mazao hupunguza mfumuko wa bei kwa takriban asilimia 59.

Pamoja na kujitosheleza kwa chakula na kuchangia katika uchumi wa taifa, takriban mazao yote yanazalishwa kwa tija ndogo katika eneo husika. Aidha, uzalishaji umekuwa ukipanda na kushuka kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo baadhi ya mazao hayo kuzalishwa katika ikolojia isiyostahiki. Uzalishaji wa mazao nje ya ikolojia yake ya asili hupelekea kuwa na tija ndogo na wakati mwingine kuzalisha mazo kwa gharama kubwa.

Ili kuongeza uzalishaji na tija Wizara ya Kilimo imeandaa Mwongozo wa Uzalishaji Mazao Kulingana na Kanda za Kilimo za Kiikolojia. Mwongozo huu umezingatia matokeo ya tafiti mbalimbali zilizofanyika nchini kuhusu aina za udongo, hali ya hewa, mtawanyiko wa mvua na aina za mazao yanayofaa kuzalishwa kwa kila kanda. Aidha, mwongozo umeandaliwa ili kuelekeza wawekezaji na wakulima kuchagua zao linaloweza kuzalishwa kwa tija kulingana na hali ya ikolojia husika.

Ni rai yangu kuwa wadau wote nchini zikiwemo Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, taasisi za Serikali na Sekta binafsi hususan wakulima kutumia Mwongozo huu katika kuwekeza na kuzalisha mazao kulingana na mahitaji ya ikolojia. Aidha, mwongozo huu utumike sambamba na miongozo mingine ya kanuni za kilimo bora kwa mazao mbalimbali.

HUSSEIN M. BASHE (Mb)
WAZIRI WA KILIMO
MACHI, 2022

Shukrani

Nchi yetu ina Kanda Kuu Saba (7) za Utafiti wa Kilimo zenye zaidi ya Ikolojia 64 za uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara ya aina mbalimbali. Kanda hizo ni Kanda ya Kati, Ziwa, Kaskazini, Mashariki, Magharibi, Nyanda za Juu Kusini na Kanda ya Kusini. Ili kuzalisha mazao kwa tija na kwa gharama nafuu, Wizara ya Kilimo imeandaa Mwongozo wa Uzalishaji Mazao Kulingana na Kanda za Kilimo za Kiikolojia.

Mwongozo huu ukitumiwa vizuri na wadau mbalimbali wakiwemo wakulima utawezesha Wizara kufikia lengo la kuongeza uzalishaji na tija katika mazao ya kilimo nchini ili kuwa na kilimo cha kisasa, chenye faida na ushindani kibiashara kwa lengo la kuimarisha ustawi wa wananchi, usalama wa chakula na lishe.

Ninawashukuru wadau wote walioshiriki katika kuandaa mwongozo huu ambao ni dira katika kuongeza uzalishaji na tija katika maeneo yote kwa lengo la kukuza uchumi na pato la taifa kwa ujumla. Shukrani za dhati kwa Maafisa kutoka Idara za Sera na Mipango, Maendeleo ya Mazao, Mafunzo Huduma za Ugani na Utafiti, Kitengo cha Mazingira, MVIWATA, Chuo Kikuu Cha Kilimo Sokoine (SUA) na Wakala wa Mbegu za Kilimo (ASA) kwa kufanya kazi bila kuchoka na kukamilisha mwongozo huu. Aidha, ninaishukuru Taasisi ya Utafiti wa Mazao ya Kilimo (TARI) kwa kuwezesha upatikanaji wa taarifa za utafiti wa uzalishaji wa mazao kulingana na ikolojia ambazo zimewezesha maandalizi ya mwongozo huu.

ANDREW W. MASSAWE
KATIBU MKUU
MACHI, 2022

Muhtasari

Kulingana na taarifa za Kituo cha Utafiti wa Udongo cha Mlingano (TARI-Mlingano) Tanzania ina jumla ya Kanda kuu saba (7) za Kiutafiti wa Kilimo na Kanda ndogo 64 za kiikolojia zinazoonyesha aina ya mazao yanayoweza kuzalishwa. Kanda kuu hizo ni Kanda ya Kaskazini, Kanda ya Kati, Kanda ya Kusini, Kanda ya Magharibi, Kanda ya Mashariki, Kanda ya Nyanda za Juu Kusini na Kanda ya Ziwa.

Pamoja na Tanzania kuwa na Kanda Kuu saba (7) za Utafiti wa Kilimo na kanda ndogo 64 za Kiikolojia, kwa muda mrefu tija katika uzalishaji wa mazao hayo imekuwa ndogo kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo uzalishaji wa mazao kutozingatia kanda hizo za kilimo za kiikolojia. Aidha, gharama za uzalishaji wa mazao nje ya ikolojia yake ni kubwa hususan wakati miundombinu ya umwagiliaji maji inapohitajika.

Mwongozo huu utasaidia kufikia azma ya Tanzania kuwa nchi ya viwanda kwa kuwa mazao yatazalishwa kulingana na ikolojia na hivyo kutoa malighafi ya mazao kwa viwanda vinavyojengwa nchini. Uwepo wa viwanda hivyo utaongeza kasi ya uwekezaji katika kilimo kwa kutumia teknolojia za kisasa na kwa gharama nafuu. Mwongozo umeainisha ni wapi na ni zao gani linastahili kuzalishwa. Kwa mfano, maeneo yanayopata mvua chache yatumika kwa kuzalisha mazao yanayostahimili ukame kama vile Mtama, Muhogo, Viazi vitamu na mazao ya jamii ya mikunde (mbaazi na kunde).

Ili mwongozo utumike kikamilifu, pia kalenda ya kilimo imeandaliwa kwa kuzingatia mwenendo wa mvua katika mikoa mbalimbali nchini. Hata hivyo, kwa kuwa kumekuwepo na mabadiliko ya tabianchi kilimo kinachohimili mabadiliko hayo kinahamasishwa, pia wadau katika sekta ya kilimo wanashauriwa kuwasiliana na watafiti na wataalam wa kilimo walioko katika maeneo yao. Serikali itaendelea kuhimiza huduma za ugani zitolewe kwa kuzingatia mwongozo.

Mamlaka za Mikoa na Wilaya zinashauriwa kutunga sheria ndogo katika maeneo yao na kubuni njia bora za kutumia mwongozo huu. Wizara itaendelea kutoa maelekezo pale yanapohitajika ili kuhakikisha lengo la mwongozo huu linafikiwa. Mwongozo huu pia unapatikana katika tovuti ya Wizara www.kilimo.go.tz.

Utangulizi

Sekta ya Kilimo inayojumuisha Mazao, Mifugo na Uvuvi ni mhimili wa uchumi wa Tanzania kwa kuchangia katika Pato la Taifa na kutoa ajira kwa zaidi ya asilimia 61.1 ya nguvu kazi inayotumika nchini. Sekta hii pia huchangia na kujitosheleza kwa asilimia 100 ya chakula kinachozalishwa. Serikali inafanya juhudi kubwa ili mchango wa sekta hii kukue kwa zaidi ya asilimia 10 na kuwa na uhakika wa usalama wa chakula na kupunguza umaskini.

Mazao jamii ya wanga yanayozalishwa nchini ni mahindi, muhogo, mpunga na mtama, ndizi, viazi vitamu na mviringo, ngano, ulezi na uwele. Mazao Makuu ya biashara ni korosho, miwa, pamba, mkonge, tumbaku, pareto, kahawa na chai. Mazao mengine yanayozalishwa ni ya jamii ya mafuta hususan alizeti, ufuta, mawese, karanga na mbegu za pamba. Kundi la mazao mbalimbali ya bustani ni pamoja na matunda, mbogamboga, maua na vikolezo (*spices*). Kundi jingine ni mazao jamii ya mikunde yenye protini na hurutubisha udongo kutokana na uwezo wake wa kutengeneza virutubisho vya nitrojeni kutoka hewani (*nitrogen fixation*). Tanzania ina hekta milioni 44 zinazofaa kwa kilimo cha mazao, kwa wastani hekta milioni 10.8 tu sawa na asilimia 24 ndizo zinazolimwa kila mwaka.

UMUHIMU WA MWONGOZO

Baadhi ya mazao huzalishwa nje ya mfumo wake wa kiikolojia hali inayosababisha kuwa na uzalishaji na tija ndogo. Hivyo, mwongozo huu umeandaliwa ili kuelekeza namna bora ya kuzalisha mazao ya kilimo kulingana na ikolojia. Jedwali Namba 4 hadi 10 yanaonesha hali ya sasa ya uzalishaji mazao ikilinganishwa na tija inayoweza kufikiwa endapo kanuni bora za kilimo zitazingatiwa katika ikolojia husika. Aidha, mwongozo huu unaonyesha mazao yanayofaa kuzalishwa katika Kanda (Mikoa na Wilaya), Kanuni za kilimo bora na kalenda ya mazao mbalimbali.

MAZAO YA KIPAUMBELE KWA KILA KANDA

Mazao hustawi vema na kwa tija katika kanda kulingana na hali ya hewa ya sehemu husika, mwongozo huu unaainisha mazao stahiki katika kila kanda.

Kanda ya Kati

Mazao yanayofaa kulimwa katika Kanda ya Kati katika mikoa ya Dodoma na Singida (**Jedwali Na. 1**).

Jedwali Na. 1: Mazao na wastani wa mavuno Kanda ya Kati

Na.	Zao	Hali ya uzalishaji (Tani/Hekta)		Maoni
		Uzalishaji uliopo	Lengo linaloweza kufikiwa	
1.	Alizeti	1.20	4.00	
2.	Karanga	0.93	4.50	
3.	Ufuta	0.85	3.00	
4.	Mahindi	0.89	4.00	Kipaumbele kwenye baadhi ya maeneo.
5.	Mpunga	1.25	5.00	Kipaumbele kwenye baadhi ya maeneo.
6.	Mtama	0.99	5.00	
7.	Uwele	0.87	3.00	
8.	Ulezi	1.19	4.00	
9.	Muhogo	3.88	60.00	
10.	Viazi vitamu	2.50	20.00	

Mazao ya Chakula: Mtama, Uwele, Ulezi, Muhogo na Viazi vitamu

Uwele

Mhogo

Mtama

Mazao ya Biashara: Zabibu, Alizeti, Karanga, na Ufuta

Alizeti

Ufuta

Zabibu

Kanda ya Ziwa

Mazao yanayoshauriwa kulimwa katika kanda ya Ziwa katika mikoa ya Geita, Kagera, Mara Mwanza, Shinyanga na Simiyu (Jedwali Na. 2).

Jedwali Na.2: Mazao na wastani wa mavuno Kanda ya Ziwa

Na.	Zao	Hali ya uzalishaji (Tani/Hekta)		Maoni
		Hali iliyopo	Uwezekano wa uzalishaji	
1.	Mpunga	3.10	6.00	
2.	Ndizi	4.79	35.00	
3.	Dengu	0.88	2.00	
4.	Mahindi	1.38	4.00	Hustawi zaidi Kagera & Mara
5.	Pamba	0.60	4.00	
6.	Mtama	1.28	3.00	
7.	Mbaazi	1.18	2.50	
8.	Muhogo	5.77	60.00	
9.	Viazi vitamu	4.42	20.00	

Mazao ya Chakula: Mpunga, Maharage, Ndizi, Mahindi, Mtama, Muhogo na Viazi vitamu

Ndizi

Viazi Vitamu

Mtama

Mazao ya Biashara: Pamba, Kahawa, Chai, Miwa, Dengu na Mbaazi.

Pamba

Chai

Kahawa

Kanda ya Kaskazini

Mazao yanayofaa kulimwa katika Kanda ya Kaskazini katika mikoa ya Kilimanjaro, Arusha na Manyara (Jedwali Na. 3).

Jedwali Na. 3: Mazo na wastani wa mavuno Kanda ya Kaskazini

Na.	Zao	Hali ya Uzalishaji (Tani/Hekta)		Maoni
		Hali iliyopo	Hali iliyopo	
1.	Ngano	1.43	5.00	
2.	Shayiri	1.49	3.00	
3.	Alizeti	1.27	4.00	
4.	Mahindi	1.39	6.00	
5.	Kahawa	0.32	2.50	
7.	Mbaazi	0.93	2.50	
8.	Mpunga	3.23	6.00	
9.	Ndizi	7.34	35.00	

Mazao ya Chakula: Mahindi, Mpunga, Ndizi, Mtama, Maharage na Mazao ya bustani.

Ndizi

Ngano

Nyanya

Mazao ya Biashara: Kahawa, Ngano, Shayiri, Alizeti, Mbaazi na Maua.

Kahawa

Maua

Mbaazi

Kanda ya Mashariki

Mazao yanayofaa kulimwa Kanda ya Mashariki katika mikoa ya Morogoro, Pwani, Dar es salaam na Tanga (Jedwali Na.4)

Jedwali Na. 4: Mazao na wastani wa mavuno Kanda ya Mashariki

Na.	Zao	Hali ya Uzalishaji (Tani/Hekta)		Maoni
		Hali iliyopo	Hali iliyopo	
1.	Mpunga	1.71	6.00	Iwe kipaumbele
2.	Ufuta	1.49	2.50	Iwe kipaumbele
3.	Alizeti	1.21	4.00	Iwe kipaumbele
4.	Mahindi	1.14	6.00	Iwe kipaumbele
5.	Muhogo	6.48	60.00	Iwe kipaumbele
6.	Viazi vitamu	5.23	20.00	Iwe kipaumbele

Mazao ya Chakula: Muhogo, Magimbi, Viazi vitamu, Mpunga, Mahindi, Mazao ya mbegu za mafuta.

Mpunga

Muhogo

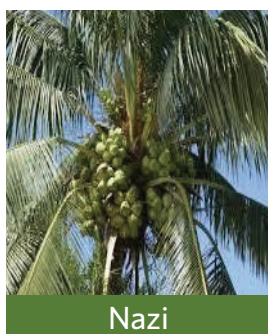

Alizeti

Mazao ya Biashara: Mkonge, Korosho, Miwa, Nazi, Mazao ya bustani (Machungwa, Embe, mboga mboga, viungo na vikolezo).

Mkonge

Nazi

Vitunguu swaumu

Kanda ya Magharibi

Mazao yanayofaa kulimwa katika Kanda ya Magharibi katika mikoa ya Tabora na Kigoma (Jedwali Na. 5).

Jedwali Na. 5: Mazo na wastani wa mavuno Kanda ya Magharibi

Na.	Zao	Hali ya uzalishaji - Tija (Tani/Hekta)		Mapendekezo
		Ya sasa	Uwezekano (Potential)	
1.	Muhogo	5.74	60.00	Iwe kipaumbele
2.	Ndizi	5.92	35.00	Iwe kipaumbele
3.	Mpunga	2.60	5.00	Iwe kipaumbele
4.	Mahindi	1.38	6.00	Iwe kipaumbele
5.	Karanga	0.99	4.50	Iwe kipaumbele
6.	Mbaazi	0.79	2.50	Iwe kipaumbele
7.	Kahawa	0.39	2.50	Iwe kipaumbele
9.	Pamba	0.47	4.00	Iwe kipaumbele
10.	Tumbaku	1.26	3.50	Iwe kipaumbele
11.	Viazi vitamu	4.88	20.00	Iwe kipaumbele

Mazao ya Chakula: Mahindi, Muhogo, Viazi vitamu, Ndizi, Mikunde na Mpunga

Mahindi

Muhogo

Ndizi

Mazao ya Biashara: Kahawa, Tumbaku, Michikichi, Pamba na Tangawizi

Tumbaku

Michikichi

Pamba

Kanda ya Nyanda za Juu Kusini

Mazao yanayofaa kulimwa katika Kanda ya Nyanda za juu Kusini katika Mikoa ya Iringa, Katavi, Mbeya, Njombe, Rukwa, Ruvuma na Songwe (Jedwali Na. 6)

Jedwali Na. 6: Mazao na wastani wa mavuno Kanda ya Nyanda za Juu Kusini

Na.	Zao	Hali ya uzalishaji - Tija (Tani/Hekta)		Mapendekezo
		Ya Sasa	Uwezekano (Potential)	
1.	Muhogo	5.96	60.00	Iwe kipaumbele
2.	Viazi mviringo	7.29	30.00	Iwe kipaumbele
3.	Mpunga	2.73	5.00	Iwe kipaumbele
4.	Mahindi	1.76	6.00	Iwe kipaumbele
5.	Ngano	0.81	5.00	Iwe kipaumbele
6.	Alizeti	1.50	4.00	Iwe kipaumbele
7.	Tumbaku	0.92	3.50	Iwe kipaumbele

Mazao ya Chakula: Mahindi, Mpunga, Maharage, Ngano, Viazi mviringo, Muhogo na Mazao ya bustani

Maharage

Viazi mviringo

Mpunga

Mazao ya Biashara: Chai, Kahawa, Tumbaku, Pareto, Alizeti, Maua

Chai

Alizeti

Kanda ya Kusini

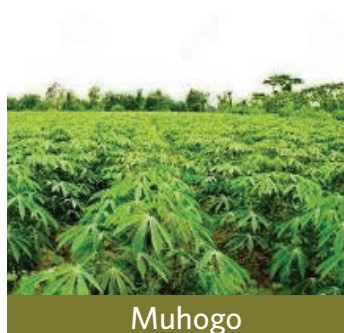
Mazao yanayofaa kulimwa Kanda ya kusini katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Wilaya ya Tunduru (Jedwali Na. 7)

Jedwali Na. 7: Mazao na wastani wa mavuno Kanda ya Kusini

Na.	Zao	Hali ya uzalishaji – Tija (Tani/Hekta)		Mapendekezo
		Ya Sasa	Uwezekano (Potential)	
1.	Muhogo	5.25	60.00	Iwe kipaumbele
2.	Mbaazi	0.97	2.50	Iwe kipaumbele
3.	Mpunga	1.30	5.00	Iwe kipaumbele
4.	Ufuta	1.20	2.50	Iwe kipaumbele
5.	Alizeti	1.00	4.00	Iwe kipaumbele
6.	Karanga	1.35	4.50	Iwe kipaumbele
7.	Korosho	8kg/mti	30kg/mti	Iwe kipaumbele

Mwongozo huu umeainisha mazao yafuatayo kuzalishwa katika kanda hii ya Kusini:-

i. **Mazao ya Chakula:** Muhogo, Mazao ya jamii ya kunde na

Muhogo

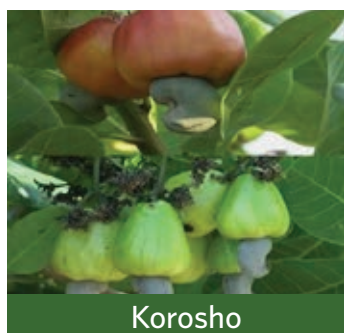

Soya

Mbaazi

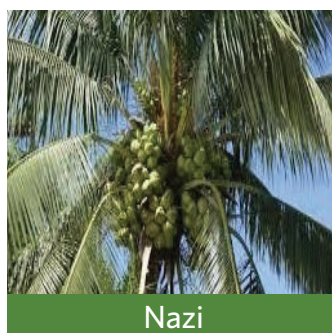
ii. **Mazao ya Biashara:** Korosho, Nazi, Ufuta, Alizeti Karanga na Mazao ya bustani

Korosho

Ufuta

Nazi

MAZAO YANAYOFAA KUZALISHWA KIMKOA NA KIWILAYA

Kila zao huhitaji mazingira maalum yanayoweza zao husika kuzalishwa kwa tija kubwa na kwa gharama nafuu. Hata hivyo, mazingira ya asili yanaweza kuboreshwa ili kustawisha mazao ambayo kwa asili yasingeweza kuzalishwa kwa tija katika maeneo hayo (Jedwali 8).

Jedwali Na. 8: Mazao yanayofaa kuzalisha katika mikoa kulingana na ikolojia

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
1	ARUSHA	Arusha	Kahawa, Maua	Mahindi, Maharage, ndizi na viazi mviringo	Mwinuko: 500 - 1,700 Mvua: 800-1,200 Joto:15-30 Udongo: pH 5-8.5. Tifutifu, kichanga na madini ya calcium, mfinyanzi na rutuba ya kutosha.	Mazao ya Bustani, alizeti, ufuta	Mikunde
		Karatu	Kahawa, Shayiri, Vitunguu maji	Mahindi, maharage,	Mwinuko: 900 - 2,500 Mvua: 200 - 1,400 Joto: 10 - 30 Udongo: pH 4 -8.5. Tifutifu, mfinyanzi, calcium na rutuba ya wastani.	Ngano na Mazao ya bustani	Mikunde
		Longido	Ndizi, Vitunguu saumu,	Mahindi, Maharage, mtama	Mwinuko:500-1,700 Mvua 400 -1,300 Joto:10-30 Udongo: pH 6.5 - 8.5. Tifutifu kichanga, mfinyanzi, madini ya chokaa (calcium) mengi na rutuba ya kutosha	Vitunguu maji, Ngano	Mikunde
		Monduli	Kahawa, Ndizi, Vitungu saumu, Mazao ya Bustani.	Mahindi, mbaazi	Mwinuko: 500-2,500 Mvua: 200-1,400 Joto:5-30 Udongo: pH 5 ->8.5. Tifutifu, kichanga na mfinyanzi, calcium nyingi na rutuba hafifu	Vitunguu maji	Viazi vitamu
		Ngorongoro	Mazao ya bustani	Mahindi, Mtama	Mwinuko: 900-2,500 Mvua: 400-1,400 Joto: 5-30 Udongo: pH 4.5-8.5. Tifutifu, kichanga madini ya calcium na rutuba ndogo	Vitunguuu saumu	Viazi vitamu

Na.	Mkoa	Wilaya	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
2	DAR ES SALAAM	Ilala	Tikiti maji, Muhogo	Muhogo, viazi vitamu	Mwinuko:0-500 Mvua: 800-1,200 Joto:25-35 Udongo:pH5-7 Kichanga, chumvi, Tifutifu na Mfinyanzi	Mchicha	Mikunde, Nazi
		Kinondoni	Tikiti maji, Maembe	Muhogo	Mwinuko:0-500 Mvua: 800-1,200 Joto:25-35 Udongo:pH5-7 Kichanga, chumvi, Tifutifu na Mfinyanzi	Matango, Mchicha	Kunde
		Temeke	Tikiti maji, maembe	Muhogo	Mwinuko:0-500 Mvua: 800-1,200 Joto:25-35 Udongo:pH5-7 Kichanga, chumvi, Tifutifu na Mfinyanzi	Matango, Mchicha, Papai	Kunde, Viazi Vitamu
3	DODOMA	Bahi	Zabibu, Mpunga	Mtama, uwele,	Mwinuko: 500 -1,400 Mvua:400 - 800	Alizeti na karanga	Mpunga, Viazi,
		Chamwino	Zabibu, Ufuta	Mtama, njugu mawe,	Mwinuko: 500 -1,400 Mvua: 400 - 800 Udongo: mwekundu na kichanga	Alizeti, karanga	Mpunga, Viazi vitamu,
		Chemba	Alizeti, Ufuta	Mtama, muhogo	Mwinuko: 500 -1,400 Mvua:400 - 800 mm	Alizeti, karanga	viazi vitamu
		Dodoma	Zabibu	Mtama, uwele, muhogo	Mwinuko: 500 -1,400 Mvua: 400 - 800	Alizeti, karanga	Mahindi, viazi vitamu, kunde
		Kondoa	Alizeti, ufuta na mbaazi	Mtama, Mahindi, muhogo	Mwinuko: 500 -1,400 Mvua: 400 - 800 Joto: 15 - 30 Udongo: Kichanga, tifutifu na mwekundu	Ufuta, karanga,	Mahindi, v/ vitamu kunde
		Mpwapwa	Alizeti, karanga	Mtama, njugu mawe,	Mwinuko: 500 -2300 Mvua:200 - 1,000 Joto:10-30 Udongo: Rutuba ya wastani	Ufuta, karanga	Mahindi, viazi, muhogo kunde

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Kongwa	Alizeti, karanga	Mtama, njugu mawe, muhogo	Mwinuko: 500 -2300 Mvua: 800 - 1000 Joto:15-30 Udongo: Tifutifu, kichanga, mfinyanzi na rutuba ya wastani	Mahindi	Mbaazi kunde
4.	GEITA	Bukombe	Pamba	Mahindi, Muhogo	Mwinuko: 900 -1,700 Mvua: 600 - 1,200 Joto:10-30 Udongo:pH 4 - 8.5 Kichanga, Tifutifu, changarawe, mfinyanzi	Mikunde, Karanga,tumbaku.	Viazi vitamu
		Chato	Pamba	Mahindi, Muhogo	Mwinuko: 1,100 -1,800 Mvua: 600 - 1,400 Joto:10-30 Udongo: Tifitifu, kichanga na rutuba kidogo	Mikunde	Viazi vitamu
		Geita	Pamba, mpunga	Mahindi, Muhogo	Mwinuko: 1,200 -1,300 Mvua: 600 - 1,400 Joto:15-30 Udongo: Kichanga, mfinyanzi, tifutifu na changarawe.	Mikunde, Nanasi.	Viazi vitamu
		Mbogwe	Pamba	Mahindi, Muhogo	Mwinuko: 1,200 -1,300 Mvua: 600 - 1,400 Joto:10-30 Udongo: Mweusi, Tifutifu, mfinyanzi na changarawe	Mikunde	Viazi vitamu
		Nyang'hwale	Pamba	Mahindi, Muhogo	Mwinuko: 1,200 -1,300 Mvua: 600 - 1,400 Joto: 10-30 Udongo: Meusi, Tifutifu, kichanga na rutuba kidogo	Mikunde	Viazi vitamu
5.	IRINGA	Iringa	Alizeti, Vitunguu Nyanya	Mahindi, Maharage,	Mwinuko: 400 -2,300 Mvua: 200 - 1,600 Joto: 5 - 27 Udongo: Kichanga, Tifutifu, Mfinyanzi	Alizeti, mpunga	Viazi mviringo
		Kilolo	Chai, Pareto	Mahindi, Maharage Viazi Mviringo	Mwinuko: 400 -2,300 Mvua: 600 - 1,600 Joto: 2 - 30 Udongo: pH 4-7, Tifutifu, mfinyanzi	Kahawa, shairi, mazao ya bustani	Ngano, Soya

Na.	Mkoa	Wilaya	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Mufindi	Chai, pareto	Mahindi, Maharage	Mwinuko: 400 -2,300 Mvua: 600 - 1,600 Joto: 5 - 25 Udongo: pH 4-7, Tifutifu, mfinyanzi	Alizeti, Mazao ya bustani	Viazi mviringo
6	KAGERA	Biharamulo	Kahawa, Ndizi	Ndizi, mikunde, muhogo, na mahindi.	Mwinuko: 1100 -1,800 Mvua: 600 - 1,400 Joto:10-30 Udongo: pH 4 - 7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, mfinyanzi.	Alizeti na Mazao ya bustani.	viazi vitamu, viazi vikuu, magimbi.
		Bukoba	Kahawa, Ndizi, Vanila na chai.	Ndizi, mikunde na mahindi.	Mwinuko: 1200 -1,800 Mvua: 800 - 1,400 Joto:10-30 Udongo: pH 4 - 7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi	Alizeti, mpunga, mazao ya bustani	viazi vitamu, viazi vikuu, magimbi
		Karagwe	Kahawa.	Ndizi, mikunde na mahindi.	Mwinuko: 1200 -1,800 Mvua: 800 - 1,200 Joto:10-30 Udongo: pH 4-7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi	Alizeti, mpunga, mazao ya bustani na vanilla	Viazi vitamu, vikuu
		Kyerwa	Kahawa.	Mahindi, Ndizi na mpunga.	Mwinuko: 1,200 -1,800 Mvua: 800 - 1,200 Joto:10-30 Udongo:pH 4-7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi.	Vanilla, chai Alizeti, mazao ya bustani	viazi vitamu, magimbi na muhogo.
		Misenyi	Kahawa, Vanila na Miwa	Ndizi, mikunde na Mahindi	Mwinuko: 1,200 - 1,800 Mvua: 800 - 1,400 Joto:10-30 Udongo:pH 4 -7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi	Pamba, mazao ya bustani.	viazi vitamu, magimbi na muhogo.

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Muleba	Kahawa, Chai	Ndizi, mikunde na Mahindi.	Mwinuko: 1200 - 1,600 Mvua: 800 - 1,400 Joto:10-30 Udongo: pH 4-7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi	Pamba, Chai, mazao ya bustani, Vanila	viazi vitamu, magimbi muhogo na njugumawe.
		Ngara	Kahawa, Pamba	Ndizi, mikunde, muhogona Mahindi	Mwinuko: 1300 -1,800 Mvua: 800 - 1,200 Joto: 10-30 Udongo. pH 4 - 7 Mchanganyiko, Tifutifu, kichanga, changarawe na mfinyanzi	Pamba, Chai, mazao ya bustani.	Viazi vitamu, magimbi, mtama na muhogo.
7.	KATAVI	Mlele	Tumbaku, Karanga, ufuta	Mpunga, Viazi vitamu, mahindi, maharage, muhogo	Mwinuko: 800-2,200 Mvua: 1,000-1,400 Joto 15-30 Udongo: pH 6 - 8, tifutifu, kichanga na rutuba kidogo	Pamba, alizeti, ulezi	Karanga
		Tanganyika	Tumbaku, Ufuta	Mpunga, Viazi vitamu	Mwinuko: 800-2,200 Mvua: 1,000 -1,400 Joto: 15-30 Udongo: pH5-7 tifutifu, kichanga na rutuba kidogo	Mazao ya bustani	Karanga
		Mpanda	Tumbaku, mchikichi	Mpunga, Viazi vitamu, mahindi, maharage	Mwinuko: 900 - 2,300 Mvua: 600-1,400 Joto: 10-15; PH 5-7 Udongo: pH 5 - 8.5 Tifutifu, kichanga na rutuba kidogo	Mazao ya bustani, ulezi	Karanga
		Mpimbwe	Tumbaku, alizeti, ufuta	Mpunga, viazi vitamu	Mwinuko: 900 - 2,300 Mvua: 600-1,400 Joto: 10-15 PH 5-7 Udongo: pH 5 - 8.5 Tifutifu, kichanga na rutuba kidogo	Mazao ya bustani	Karanga

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
8.	KIGOMA	Buhigwe	Kahawa, Tangawizi, Ndizi.	Muhogo, Mikunde, Mahindi	Mwinuko: 1,000-1,700 Mvua: 1,000-1,200 Joto: 18 - 30 Udongo: pH 5 - 7 Mchanganyiko, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi wenye rutuba ndogo	Michikichi, Mazao ya bustani, Alizeti	Viazi mviringo
		Kakonko	Tumbaku, Michikichi, Kahawa	Mtama, Mikunde na Ndizi Mpunga	Mwinuko: 900-1.600 Mvua: 600-1,200 Joto:18-30 Udongo: pH 5-7 Tifutifu, kichanga, rutuba kubwa, mfinyanzi	Mazao ya Bustani, Kahawa na Alizeti Soya	Muhogo na Mahindi
		Kasulu	Kahawa, Michikichi, Tangawizi, Tumbaku	Mahindi, Mikunde, Ndizi na Muhogo	Mwinuko: 800-1,200 Mvua: 600-1,000 Joto:18-30 Udongo: pH 5-7 Tifutifu, kichanga, rutuba kubwa, mfinyanzi, mchanganyiko mwekundu	Mazao ya bustani, Miwa, na Alizeti	Mpunga
		Kibondo	Pamba, Kahawa, Tumbaku Michikichi.	Mahindi, Mikunde	Mwinuko: 800-1,200 Mvua: 600-1,000 Joto:18-30. Udongo: pH 5-7, Mchanganyiko mwekundu, tifutifu, kichanga, changarawe, mfinyanzi.	Mazao ya bustani na Kahawa	Ndizi, Muhogo na Mtama
		Kigoma	Michikichi na Kahawa	Mahindi, maharage, Muhogo na Mikunde	Mwinuko: 800 -1,800 Mvua: 600 - 1,200 Joto:18-30 Udongo: pH 5-7 Tifutifu, kichanga, rutuba kubwa, mfinyanzi wenye rutuba tofauti tofauti	Mazao ya bustani, Mpunga	Karanga, Ndizi na Viazi vitamu
		Uvinza	Tumbaku, Michikichi, Mpunga	Mahindi, Muhogo na Mikunde	Mwinuko: 800-1,500 Mvua: 600-1,200 Joto:18-30 Udongo:pH 5-7 Mchanganyiko mwekundu, tifutifu, kichanga, mfinyanzi wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu)	Mazao ya bustani, ufuta, Miwa	Ndizi na Viazi vitamu

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
9	KILIMA NJARO	Hai	Kahawa, mazao ya bustani, Mbaazi	Mahindi, Maharage, Ndizi	Mwinuko: 500-3,500 Mvua: 800-1,400 Joto: 15-30 Udongo: pH 5-8.5 Udongo wa volcano, kichanga, tifutifu, mfinyanzi, changarawe na rutuba ya wastani	Ndizi, mikunde	Mtama, viazi mviringo na vitamu
		Moshi	Kahawa, Mazao ya bustani, Parachich, mpunga, miwa	Ndizi, Mahindi, Maharage	Mwinuko: 500-3,500 Mvua: 400-1,200 Joto: 5-31 Udongo: pH 5->8.5 Mchanganyiko, tifutifu, mfinyanzi, changarawe na wenye rutuba ya asili ya wastani	Ndizi, mikunde	Mtama, viazi mviringo na vitamu
		Mwanga	Tangawizi, Fiwi, Mpunga	Mahindi, Magimbi,	Mwinuko: 500-2,000 Mvua: 400-1,000; Joto: 10-30 Udongo:pH 4.5->8.5 kichanga, tifutifu, mfinyanzi na rutuba kidogo	Kahawa, miwa	Ndizi, viazi mviringo
		Rombo	Kahawa	Ndizi, Mahindi, Maharage	Mwinuko: 500-3,500 Mvua: 400-1,200 Joto: 5-30 Udongo: pH 5-8.5 Udongo wa volcano, kichanga, Mfinyanzi, tifutifu na rutuba ya wastani	Kahawa, ulezi, ndizi	Mtama, viazi mviringo, mhogo
		Same	Tangawizi, Fiwi	Mtama, uhogo, Viazi vitamu.	Mwinuko: 500-2,000 Mvua: 400-1,000 Joto: 10-31 Udongo: pH 4.5->8.5, mchanganyiko wa kichanga na tifutifu, mfinyanzi, miamba na rutuba hafifu.	Mazao ya bustani	Ndizi, mtama
		Siha	Ngano, Kahawa, maua, viazi mviringo, mbaazi	Mahindi, Ndizi, Maharage	Mwinuko: 500-3,500 Mvua: 800-1,400 Joto: 15-30 Udongo: pH 6.5-8.5 volcano, kichanga, tifutifu, mfinyanzi, changarawe na rutuba ya wastani	Kahawa, Mikunde Mazao ya bustani	Maharage, mtama

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
10	LINDI	Kilwa	Ufuta, Korosoho, Nazi	Muhogo, mpunga, mtama	Mwinuko: 200-750 Mvua: 800-1,200 Joto: 20-28 Udongo: pH 5.5-7 Tifutifu, mchanga, Mfinyanzi	Machungwa, Tikiti maji, Maembe	Magimbi, Mpunga
		Lindi	Ufuta, Korosho	Muhogo, Mtama, Kunde	Mwinuko: 200-750 Mvua: 800-1,200 Joto: 20-28 Udongo: pH 5.5-7 Tifutifu na mfinyanzi	Nazi, Tikiti maji	Magimbi
		Liwale	Ufuta, Korosho	Mhogo, Mtama, Viazi vitamu	Mwinuko: 200-1,000 Mvua: 800-1,200 Joto: 24-28 Udongo: pH 5.5-7 Tifutifu, kichanga	Karanga	Mtama, mahindi
		Naching wea	Ufuta, Korosho, Karanga	Mhogo, Mtama, Viazi vitamu	Mwinuko: 200-1,000 Mvua: 800-1,000 Joto: 20-28 Udongo: pH 5.5-7 Tifutifu, mchanga, Mfinyanzi na Changarawe.	Karanga, Soya, Alzeti, njugu mawe	Mikunde, Maharage Mahindi
		Ruangwa	Ufuta, korosho, nazi	Mhogo, kunde na mbaazi	Mwinuko: 200-1,000 Mvua: 800-1,000 Joto: 20-28 Udongo: pH 5.5-7 Tifutifu, mchanga, Mfinyanzi na Changarawe.	Alizeti, Mazao ya bustani	Mahindi na mikunde
11	MANYA RA	Babati	Mbaazi, Alizeti	Mahindi, Mpunga, maharage	Mwinuko: 1,000-2,500 Mvua: 200-1,400 Joto: 15 - 28 Udongo: Tifutifu, mfinyanzi	Karanga, ufuta, miwa	Ndizi
		Hanang	Ngano, Mbaazi, shahiri	Mahindi, Mikunde, maharage	Mwinuko: 1,100 -2,500 Mvua: 200-700 Joto: 15 - 28 Udongo: Tifutifu, mfinyanzi	Vitunguu saumu	Viazi mviringo, Ndizi

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Kiteto	Mahindi, mbaazi	Mahindi, Maharage	Mwinuko: 700 -1,200 Mvua: 400-1,000 Udongo: pH 5-7, rutuba nyngi, tifutifu	Alizeti, soya	Viazi mviringo, ndizi, mtama
		Mbulu	Mbaazi, ngano, shahiri	Mahindi na Maharage	Mwinuko: 1,200-2,300 Joto: 10 - 28 Udongo: Tifutifu, mfinyanzi	Ngano, Vitunguu saumu	Viazi mviringo, ndizi
		Simanjiro	Ufuta, Alizeti, mbaazi	Mahindi, maharage, mtama	Mvua: 600-1,200 Joto: 15 - 28 Udongo: Tifutifu, mfinyanzi,	Ngano, mazao ya bustani	Mtama, uwele
12	MARA	Bunda	Pamba, mpunga	Mtama, Muhogo	Mwinuko: 1,000- 1,800 Mvua: 400-1,000 Joto: 10-30 Udongo:pH 6.5-8.5 Mchanganyiko, kichanga, tifutifu, mfinyanzi mweusi	Mpunga, Mazao ya bustani	Mahindi, viazi vitamu
		Butiama	Pamba	Mahindi, Mtama, ulezi	Mwinuko: 1,000-1,800 Mvua: 400-1,000 Joto: 15-30 Udongo:pH 6.5-8.5 Mchanganyiko, tifutifu, mfinyanzi mweusi	Mikunde	Viazi vitamu, Mhogo
		Musoma	Pamba, mpunga	Mtama, ulezi, Muhogo	Mwinuko: 1,000-1,200 Mvua: 600-1,400 Joto: 15-30 Udongo:pH 6.5-8.5 Mchanganyiko, kichanga, tifutifu, mfinyanzi, wenye rutuba hafifu.	Mikunde, karanga	Viazi vitamu, mahindi
		Rorya	Pamba	Mtama, Mhogo	Mwinuko: 1,000-2,300 Mvua: 500-1,200 Joto: 10-30 Udongo: pH 5-7,Mchanganyiko, kichanga, tifutifu, mfinyanzi mweusi	Mazao ya bustani	Viazi vitamu

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Serengeti	Pamba, ufuta, tumbaku	Muhogo, Mtama, mahindi	Mwinuko: 1,000- 2,300 Mvua: 500-1,200 Joto: 15-30 Udongo:pH 6.5->8.5 kichanga, tifutifu, Mfinyanzi mweusi na rutuba kiasi	Tumbaku, ufuta, mahindi	Viazi vitamu
		Tarime	Chai, kahawa, alizeti	Muhogo, Mtama, ndizi	Mwinuko: 1,000- 2,300 Mvua: 800-1,600 Joto: 10-27 Udongo:pH 4-7, Mchanganyiko, tifutifu, mfinyanzi, rutuba kiasi	Viazi mviringo, Mazao ya bustani	Mahindi, Viazi vitamu,
13	MBEYA	Busekelo	Chai, kakao, mpunga, mazao ya bustani	Mahindi, Maharage, Viazi Mviringo, ulezi	Mwinuko: 500-2,400 Mvua: 1,000-2,400 Joto 15 - 25 Udongo: ph 4-7, mfinyanzi, tifutifu na kichanga	Ndizi, Mazao ya bustani, njegere	Ndizi
		Chunya	Tumbaku, Alizeti	Mpunga, Mahindi	Mwinuko: 800-1,800 Mvua: 200-1,400 Joto 15 - 30 OC, Udongo: pH 5-7 mchanganyiko kichanga na mfinyanzi, changarawe	Ufuta, Matunda	Mtama, uwele
		Kyela	Kakao, kahawa, mchikichi, mpunga	Mpunga, Ndizi, mihogo	Mwinuko: 500-2,400 Mvua: 1,000-2,400 Joto 10-30, Udongo: pH 5- 7.5 mfinyanzi, tifutifu na kichanga	Matunda, Maharage	Magimbi, dengu
		Mbarali	Mpunga, alizeti, Ufuta	Mpunga, Mikunde, mahingi	Mwinuko: 800-1,500 Mvua: 200 -1,400 Joto: 15-30 Udongo:- pH 5-7 kichanga, mfinyanzi mweusi na tifutifu	Alizeti, Mazao ya bustani	Mtama, Viazi Vitamu
		Mbeya	Kahawa, Viazi Mviringo, mazao ya bustani,	Mahindi, Mpunga, Maharage, Ndizi	Mwinuko: 800-2,700 Mvua: 600-2,000 Joto 5-20 Udongo: ph 5-7, volcano, mfinyanzi, kichanga na tifutifu	Mazao ya bustani, ngano shairi	Maharage, viazi mviringo Magimbi

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Rungwe	Chai, parachichi, kahawa, maharage,	Mahindi, ndizi, maharage njerege na ulezi	Mwinuko: 500-2,400 Mvua: 1,000-2,400 Joto 5-30, Udongo: pH 4-7 volcano, udongo mfinyanzi, tifutifu na kichanga	Kokoa, ndizi, mazao ya bustani	Maharage, viazi mviringo, magimbi
14.	MORO-GORO	Gairo	Mahindi, Alizeti, Maharage	Mahindi, Viazi vitamu	Mwinuko: 400-2,300 Mvua: 800-1,600; Joto:15-30 Udongo:pH 5-7 Tifutifu na kichanga	Mikunde, Alizeti	Mpunga, mtama
		Ifakara	Mpunga, Miwa	Mpunga, Mahindi	Mwinuko: 400-2,300 Mvua: 800-1,600 Joto:20-35 Udongo: pH4-7 Tifutifu, kichanga na mfinyanzi na wenye rutuba.	Kakao, Mikunde, ufuta	Ndizi, mhogo
		Kilombero	Miwa, Mpunga, Kakao	Mpunga, Mikunde	Mwinuko: 400-2,300 Mvua: 800-1,600 Joto:20-35 Udongo: pH4-7 Tifutifu, kichanga na mfinyanzi na wenye rutuba.	Viungo/spices, Ndizi	Muhogo, Mahindi
		Kilosa	Mkonge, Mpunga, Korosho	Mahindi, Mikunde	Mwinuko: 200-2,300 Mvua: 800-1,600; Joto:15-30 Udongo: pH4-7 Tifutifu, kichanga na mfinyanzi mweusi na wenye rutuba.	Mazao-bustani, korosho, pamba	Muhogo
		Malinyi	Mpunga, Korosho	Mpunga, Mahindi	Mwinuko: 200-2,300 Mvua: 800-1,600 Joto:20-35 Udongo: pH 4-7 Tifutifu, kichanga na mfinyanzi na wenye rutuba.	Kakao, pamba, Mazao ya bustani	Mahindi, Ndizi
		Morogoro	Mkonge, Miwa, Mazao ya bustani, Viungo	Mihogo, Mahindi na mikunde	Mwinuko: 200-2,300 Mvua: 800-1,600 Joto:20-35 Udongo: pH 4-7 Tifutifu, mfinyanzi na wenye rutuba kiasi	Alizeti, Ufuta	Ndizi,
		Mvomero	Mpunga, Ufuta, Mazao bustani	Mahindi, Viazi vitamu, maharage	Mwinuko: 200-2,300 Mvua: 800-1,600 Joto:20-35; Udongo: pH4-7 mfinyanzi mweusi na rutuba kiasi	Korosho, Ufuta	Mtama, Mahindi

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Ulanga	Mpunga, Korosho	Mpunga, mahindi, maharage	Mwinuko: 200-2,300 Mvua: 800-1,600 Joto:20-35 Udongo: pH 4-7 Tifutifu, kichanga na mfinyanzi na wenye rutuba.	Ufuta, alizeti	Mahindi, mtama
15	MTWARA	Masasi	Korosho, Ufuta	Muhogo na mbaazi,	Mwinuko: 200-500 Mvua: 800-1,000 Joto:12-35 Udongo: Ph 5-7 tifutifu, kichanga na mfinyanzi	Ufuta, mazao ya bustani, soya	Mpunga
		Mtwara	Korosho, Ufuta	Muhogo, mpunga	Mwinuko: 0-300 Mvua: 800-1,000 Joto:12-35 Udongo: pH 5-7 tifutifu, kichanga na mfinyanzi	Ufuta , mazao ya bustani	Mahindi, mikunde
		Nanyamba	Korosho, Choroko		Mwinuko: 200 - 500 Mvua: 800-1,000 Joto:12-35 Udongo: pH 5-7 tifutifu, kichanga na mfinyanzi	Soya, Ufuta na nazi	Mpunga
		Nanyumbu	Korosho, karanga, njugumawe ufuta	Muhogo na mbaazi	Mwinuko: 200-500 Mvua: 800-1,000 Joto:12-35 Udongo: pH5-7 tifutifu, kichanga na mfinyanzi	Ufuta na nazi	Mahindi, Mpunga
		Newala	Korosho, Soya, ufuta	Mhogo na mbaazi	Mwinuko: 200-500 Mvua: 800-1000 Joto:12-35; Udongo:pH 5-7 tifutifu, kichanga na mfinyanzi	Ufuta na soya	Mahindi, Mpunga
		Tandahimba	Korosho, Ufuta	Mhogo, mtama na mbaazi	Mwinuko:200 -500M asl Mvua: 800-1000mm kwa mwaka Joto:12-35°C Udongo:pH 5-7 tifutifu, kichanga na mfinyanzi	Alizeti, soya	Mahindi, Mpunga
16	MWANZA	Buchosa	Pamba, mbaazi	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 800-1300 Mvua: 600-1,400 Joto 10 - 30, Udongo: pH 6.5 - 8.5 mfinyanzi mweusi na wa kichanga na tifutifu	Mazao ya bustani	Mtama, mhogo na viazi vitamu

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Ilemela	Pamba, Kunde	Mpunga, mhogo	Mwinuko: 800-1,800 Mvua: 600-1,400 Joto 15 - 30, Udongo: pH 5 - 7 kichanga tifutifu, na mfinyanzi	Mazao ya bustani	Mtama, viazi vitamu
		Kwimba	Pamba, Dengu	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 1,000-1,300 Mvua: 600-1,200 Joto: 15 - 30 Udongo: pH 5 -7 mfinyanzi mweusi na tifutifu,	Mikunde	Mtama, viazi vitamu
		Magu	Pamba, Choroko	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 1,000 -1800 Mvua: 700-1,400 Udongo: pH 6.5 - 7.0 Joto 20 -30 Udongo: mchanganyiko mfinyanzi mweusi, kichanga na tifutifu	Mazao ya bustani	Mtama, viazi vitamu
		Misungwi	Pamba, Dengu	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 1,000-1,800 Mvua: 600-1,400 Joto: 15 - 30 Udongo: pH 6.5-7 mchanganyiko kichanga, tifutifu na mfinyanzi	Alizeti, ufuta	Mtama, viazi vitamu
		Mwanza	Pamba	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 1,000-1,300 Mvua: 600-1,400 Joto: 15-30 Udongo: 5 -7 pH, Kichanga, tifutifu na mfinyanzi.	Alizeti, ufuta	Mtama, viazi vitamu
		Sengerema	Pamba	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 1,000-1,300 Mvua: 600-1,400 Joto: 15-30 Udongo: 5 -7 pH, Kichanga, tifutifu na mfinyanzi.	Alizeti	Mtama, viazi vitamu
		Ukerewe	Pamba, kahawa, Nanasi	Mpunga, mahindi na mhogo	Mwinuko: 1,000-1,300 Mvua: 600 -1,200 Joto: 15-30 Udongo: pH5-7 Kichanga, tifutifu na mfinyanzi.	Alizeti, ufuta, machungwa	vitamu
17	NJOMBE	Ludewa	Chai, Pareto	Mahindi, Mpunga, mihogo, ngano, maharage	Mwinuko: 500-2,300 Mvua: 1,000-1,400 Joto:10-25 Udongo: pH 4-7, Mfinyanzi, tifutifu, rutuba ya wastani	Korosho, viazi mvingo, soya mazao ya bustani	Maharage, mhogo Viazi vitamu, na mbaazi

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Makete	Pareto, Matofaa Ngano	Mahindi Ngano	Mwinuko: 1,200-2,700 Mvua: 600-2,000 Joto:1-15 Udongo: pH 4 -7 volcano, mweusi na rutuba hafifu	Shayiri, maua	Maharage, ngano na viazi mviringo
		Njombe	Chai, Viazi Mviringo, Matunda	Mahindi, viazi mviringo	Mwinuko: 750-2,400 Mvua: 600-2,000 Joto: 1-20 Udongo: pH 4 -7. Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu na wenye rutuba ya wastani.	Pareto, Mazao ya bustani	Maharage, ngano na ngano
		Wang-ing'ombe	Alizeti, Parachichi, viazi mviringo, chai	Mahindi, maharage o	Mwinuko: 750-2,400 Mvua: 600-2,000 Joto: 5-20 Udongo: pH 5-7 Tifutifu na wenye rutuba ya wastani	Shayiri, mazao ya bustani	Maharage, kunde, mbaazi, muhogo
18	PWANI	Bagamoyo	Korosho, Nanasi, miwa	Mhogo, mtama, mpunga	Mwinuko: 200-1,000 Mvua: 800-1,400 Joto: 19-31 Udongo: pH 5-7. Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu, wenye rutuba ndogo	Nazi, ufuta, mazao ya bustani	Muhogo, mtama, punga
		Chalinze	Korosho, Ufuta, Nanasi	Mtama, mpunga	Mwinuko: 200-500 Mvua: 800-1,400 Joto: 19-31 Udongo: pH 5-7 Mfinyanzi mweusi, Kichanga, tifutifu, rutuba ya wastani	Nazi, ufuta, mazao ya bustani	Mhogo, mbaazi, mtama
		Kibaha	Korosho, mazao ya bustani	Mhogo, mtama, mpunga	Mwinuko: 200-500 Mvua: 800-1400 Joto: 19-31 Udongo: pH 5-7. Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu, rutuba ya chini	Nazi, ufuta, mazao -bustani	Mahindi, mbaazi
		Kisarawe	Korosho, Nazi. mazao ya bustani	Muhogo, mpunga, mahindi	Mwinuko: 200-500M asl Mvua: 8001400mm kwa mwaka. Joto: 19-31OC Udongo: pH 5-7. Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu, changarawe, wenye rutuba chini na juu ya wastani.	Ufuta	Mbaazi, mazao ya bustani.
		Mafia	Nazi, korosho	Mpunga	Mwinuko: 0 - 100 Mvua: 1,400 -1,600 Joto: 19-31 Udongo pH 5-7, kichanga na tifutifu wenye rutuba ndogo	Korosho, viungo (spices)	Muhogo

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Mkuranga	Korosho, Nazi	Muhogo, Mpunga	Mwinuko: 200-500 Mvua: 800- 1,200 Joto:19-31 Udongo: pH 5-7, mfinyanzi, kichanga, tifutifu wenye rutuba ya wastani	Nanasi, ufuta, miembe na michungwa.	Viazi vitamu, mahindi ya muda mfupi
		Rufiji	Nazi, miwa, Ufuta, Mhogo	Mahindi, Mhogo, Mpunga	Mwinuko: 200-1,000 Mvua: 800-1,400 Joto:19-31 Udongo: pH 5-7, kichanga, mfinyanzi na tifutifu wenye rutuba	Korosho, ufuta	Mhogo, Mahindi
19	RUKWA	Kalambo	Mahindi, Alizeti, ngano, viazi nviringo	Mahindi, maharage	Mwinuko: 800-2,300 Mvua: 1,000-1,400 Joto:10-28 Udongo:pH 5-7 Tifutifu, mfinyanzi, wenye rutuba ya kutosha	Soya, maharage	Mtama, Ulezi
		Nkasi	Mahindi, Alizeti, ngano, ulezi	Mahindi, Mpunga, maharage	Mwinuko: 800-2,300 Mvua: 1,000-1,400 Joto: 10-30. Udongo: pH 5-7 tifutifu, mfinyanzi kichanga na wenye rutuba ya kutosha.	Mpunga, Soya, viazi vitamu	Mpunga, Mtama, Ulezi, mbaazi
		Sumbawanga	Mahindi, Alizeti, Mpunga.	Mahindi na maharage	Mwinuko: 800-2,300 Mvua: 1,000-1,400 Joto:10-30 Udongo: pH 5-7 tifutifu, mfinyanzi kichanga na wenye rutuba ya kutosha	Ulezi, Soya, viazi mviringo	Ulezi, Mtama, Mbaazi.
20	RUVUMA	Madaba	Mahindi, Soya	Mahindi, maharage	Mwinuko: 400 -2,300 Mvua: 500 - 1,600 Joto:5 - 31 Udongo: pH 5-7 Mfinyazi, mchanganyiko, rutuba ya wastani	Soya, Ufuta Tangawizi	Mtama, Tangawizi
		Mbinga	Kahawa	Mahindi, mharage	Mwinuko: 500-2,300 Mvua: 100 -1,400 Joto:5-31 Udongo: pH 4-7, Mfinyazi rutuba ya wastani,	Matunda	Mtama, Ndizi

Na.	Mkoa	Wilaya	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Namtumbo	Korosho, Ufuta, soya	Mahindi, mikunde, alizeti	Mwinuko: 400-1,200 Mvua: 800-1,400 Joto:5-31 Udongo: pH 4-7, kichanga, tifutifu, mfinyazi rutuba ya wastani	Tumbaku, Ufuta, alizeti	Mtama na mpunga, viazi vitamu
		Nyasa	Mahindi, nanasi	Mahindi, Mtama	Mwinuko: 300 - 1,500 Mvua: 600 - 1,200 Joto:20-35 Udongo: pH5-7 Kichanga, tifutifu, wenye rutuba ya wastani	Korosho, Ufuta	Mpunga, viazi vitamu
		Songea	Soya, alizeti	Mahindi, maharage, Mtama	Mwinuko: 500-2,300 Mvua: 800-1,200 Joto:15-31 Udongo: pH5-7 Kichanga, tifutifu na wenye rutuba ya kutosha	Ufuta, soya	Mikunde, viazi mvingo, viazi vitamu, ufuta
21	SHINYANGA	Kahama	Pamba, Mpunga, alizeti	Mahindi, Viazi vitamu	Mwinuko: 900-1,300 Mvua: 300-750 Joto:15-30 Udongo: pH 5-8.5 mfinyanzi mweusi, tifutifu, rutuba ya wastani	Dengu, Alizeti	Mpunga, uwele
		Kishapu	Pamba, choroko, Dengu	Mahindi, Viazi vitamu mtama	Mwinuko: 900-1,300 Mvua: 300-750; Joto:15-30 Udongo: pH 5-8, tifutifu, kichanga, mfinyanzi mweusi na rutuba ya wastani	Alizeti, Ufuta, Mkonge, Mpunga	Uwele/ Viazi vitamu
		Msalala	Pamba, Choroko, dengu	Mahindi, mtama	Mwinuko: 800-1,300 Mvua: 300-650 Joto:15-30 Udongo: pH 5-8, tifutifu, kichanga, mfinyanzi mweusi na rutuba ya wastani	Mpunga, Alizeti,	Mpunga uwele

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Shinyanga	Pamba, Dengu, Mpunga	Mahindi, Viazi vitamu mtama	Mwinuko: 900-1,300 Mvua: 600-1,000 Joto:15-30 Udongo: pH 5-9. Mchanganyiko wa tifutifu kichanga na mfinyanzi mweusi, rutuba ya wastani	Alizeti, ufuta	Mpunga uwele Viazi vitamu
		Ushetu	Pamba	Mahindi, mtama	Mwinuko: 900-1,300 Mvua: 900-1,300 Joto:15-30 Udongo:pH 5->8.5 tifutifu kichanga na mfinyanzi mweusi, rutuba ya wastani	Mpunga, Alizeti, Mazao ya Bustani.	Mpunga, uwele
22	SIMIYU	Bariadi	Pamba, choroko	Mahindi, Mtama Mpunga	Mwinuko: 1,000-1,800 Mvua: 600-1200. Joto:10-30 Udongo:pH6.5->8.5 volkano, mchanganyiko mweusi, mwekundu, tifutifu, kichanga, mfinyanzi, changarawe wenye rutuba ya chini, wastani na juu ya wastani	Mpunga, Alizeti,Dengu	Uwele, muhogo
		Busega	Pamba, Dengu	Mahindi, Mtama Mpunga	Mwinuko: 1000-1800 Mvua: 600-1200. Joto:10-30 Udongo:pH6.5->8.5 volkano, mchanganyiko mweusi, mwekundu, tifutifu, kichanga, mfinyanzi, changarawe wenye rutuba ya chini, wastani na juu ya wastani	Mbaazi, Alizeti	Uwele, mhogo
		Itilima	Pamba, Choroko	Mahindi, Mtama Mpunga	Mwinuko: 900-2,500 Mvua 600-1400 Joto:15-30 Udongo:pH4.5-9 volkano, mchanganyiko mweusi, mwekundu tifutifu, kichanga, mfinyanzi, changarawe wenye rutuba ya chini, wastani na juu ya wastani	Alizeti, Mpunga	Uwele, Muhogo, Viazi vitamu
		Maswa	Pamba, Dengu	Mahindi, Mtama Mpunga	Mwinuko: 1,000-1,300, Mvua: 600-1200 Joto:15-30 Udongo:pH6.5-8.5 mchanganyiko mweusi, tifutifu, kichanga, mfinyanzi, changarawe na rutuba ya kutosha	Alizeti, Mbaazi	Karanga, Uwele, Viazi vitamu

Na.	Mkoa	Wilaya	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Meatu	Pamba, Mikunde	Mahindi, Mtama	Mwinuko: 900-2,500: Mvua: 600-1200 Joto:15-30 Udongo:pH 4.5-9 volkano, mchanganyiko mweusi, mwekundu tifutifu, kichanga, mfinyanzi, changarawe na rutuba ya wastani	Alizeti	Uwele, mhogo
23.	SINGIDA	Ikungi	Alizeti	Mtama, uwele	Mwinuko: 900-2500 Mvua: 600-700 Joto:10-30 Udongo: pH 4 -9. Mfinyanzi,changarawe,tifutifu na kichanga	Korosho	Viazi Mpunga,
		Iramba	Alizeti, Vitunguu	Mtama, mahindi	Mwinuko: 900-2500, Mvua: 600-1200 Joto:10-30 Udongo: pH 4.5-9. Mchanganyiko wa tifutifu kichanga na mfinyanzi rutuba hafifu, wastani na zaidi ya wastani.	Ufuta, Korosho	Mpunga, uwele
		Itigi	Alizeti, Tumbaku	Mtama, mahindi	Mwinuko: 900-1,400, Mvua: 500-1,000 Joto:15-30 Udongo: pH 4-8. Changarawe, tifutifu, mfinyanzi wenye viwango tofauti vya rutuba.	Tumbaku na Karanga	Mpunga, uwele
		Manyoni	Alizeti, karanga	Mtama, Viazi vitamu	Mwinuko: 900-1400, Mvua: 500-1000. Joto:15-30 Udongo: pH 4-8. Changarawe, tifutifu, mfinyanzi wenye viwango tofauti vya rutuba.	Tumbaku, Korosho, mazao ya bustani.	Mpunga, uwele, muhogo
		Mkalama	Alizeti, Vitunguu	Mtama, mahindi	Mwinuko: 900-2500, Mvua: 600-1200. Joto:10-30 Udongo: pH 4.5-9. Mchanganyiko wa tifutifu kichanga na mfinyanzi rutuba hafifu, wastani na zaidi ya wastani	Korosho, maembe	Ulezi, muhogo
		Singida	Alizeti, ulezi	Mtama, uwele, muhogo	Mwinuko: 1100-1300, Mvua: 200-400. Joto:10-30 Udongo: pH 4 -9. Mfinyanzi, changarawe, tifutifu na kichanga	Korosho	Mahindi, viazi

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
24	SONGWE	Ileje	Kakao Kahawa, karanga	Mahindi, Maharage	Mwinuko: 500-2,400 Mvua: 1,000-2,400 Joto: 5 - 25 Udongo: pH 5-7, mfinyanzi, tifutifu, miamba na tambalale	Alizeti, Soya, Mazao - bustani, mpunga	Ndizi, Viazi
		Mbozi	Kahawa, Parachich, alizeti, mahindi, maharagei	Mahindi, , Maharage,k aranga na ulezi	Mwinuko: 800-2,400 Mvua: 1,000-2,400 Joto: 5-25 Udongo: pH 4-8 mfinyanzi mwekundu, tifutifu na wenye rutuba ya kutosha	Soya, ufuta	Mtama, ulezi
		Momba	Kahawa, mahindi, ufuta	Mahindi, Mpunga maharage, mazao ya bustani	Mwinuko: 800-2,300 800-2,400 Mvua: 1,000 -2,400 Joto: 10 - 25 Udongo: pH 5-7, tifutifu, rutuba ya kutosha, mfinyanzi mwekundu	Alizeti, Mikunde, ufuta	Mtama, ulezi viazi vitamu
25	TABORA	Igunga	Pamba, Alizeti	Mpunga, mahindi	Mwinuko: -900-1,300, Mvua: 700-1,200 Joto:15-30 Udongo: pH 5-9, Mchanganyiko mweusi, changarawe, mfinyanzi, tifutifu na kichanga wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu)	Alizeti , Ndizi, Maembe	Mtama, Uwele, mhogo
		Kaliua	Tumbaku, Pamba	Mpunga, Viazi	Mwinuko:1100 -1300, Mvua: 600-1000 Udongo: pH 5->8.5, Mfinyanzi mwekundu/mweusi, changarawe, mfinyanzi, tifutifu na kichanga wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu)	Alizeti, Karanga, Papai	Mtama
		Nzega	Pamba	Mpunga, mahindi	Mwinuko:1000 -1300, Mvua:700 -1200 Joto:15-30 Udongo: pH 5 ->8.5, Mchanganyiko mweusi, changarawe, mfinyanzi, tifutifu na kichanga wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu)	Alizeti, Maembe	Mtama, Viazi

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Sikonge	Tumbaku, Pamba	Mpunga, mahindi	Mwinuko: -900-1400, Mvua: 200 -1000. Joto:15-30 Udongo: pH 4->8.5, Mchanganyiko mwekundu, changarawe, mfinyanzi, tifutifu na kichanga wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu)	Karanga, Alizeti	Mtama
		Tabora	Tumbaku, Pamba	Mpunga, Viazi	Mwinuko:900 -1400, Mvua: 200 -1200 Joto:15-30 Udongo: pH 4-9, Mchanganyiko mwekundu/mweusi, changarawe, mfinyanzi, tifutifu na kichanga wenye rutuba ya wastani	Karanga, Alizeti	Mtama
		Urambo	Pamba, tumbaku	Mpunga, mahindi	Mwinuko:800 -1800, Mvua: 600-1000 Joto:15-30 Udongo: pH 5->8.5, Mfinyanzi mwekundu/mweusi, changarawe, mfinyanzi, tifutifu na kichanga wenye rutuba ya wastani	Alizeti	Mtama
26	TANGA	Bumbuli	Chai	Mahindi, Maharage	Mwinuko:800 -1800 Mvua: 600-1,000 Joto: 10-25 Udongo pH 4-7, Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba ndogo	Kahawa, Mazao ya bustani na soybean.	Viazi vitamu, viazi mviringo, na muhogo.
		Handeni	Mkonge, Mahindi, Alizeti	Mahindi, Muhogo	Mwinuko:200 -1200, Mvua: 400-1400 Joto: 15-31 Udongo pH 4-7 Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu ya wastani).	Pamba, kunde na ufuta	Muhogo, Mtama viazi vitamu.
		Kilindi	Alizeti, Maharage	Mahindi, Maharage	Mwinuko:200 -1,200 Mvua: 400-1,400 Joto: 15-31; Udongo pH 4-7 Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu rutuba ya wastani	Pamba kunde na ufuta	Muhogo, Ndizi, Mtama na viazi vitamu.

Na.	MKOA	WILAYA	MAZAO YA KIPAUMBELE		IKOLOJIA	MAZAO MENGINE YANAYOWEZA KULIMWA	
			BIASHARA	CHAKULA		BIASHARA	CHAKULA
		Korogwe	Mkonge, matunda	Mahindi, Muhogo	Mwinuko:200 -2,000, Mvua: 500-1,200 Joto: 15-31 Udongo pH 4->8.5, Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba ya wastani na chini ya wastani	Machungwa, ufuta, Alizeti	Mpunga, Ndizi
		Lushoto	Chai, Mazao ya bustani	Mahindi, mpunga	Mwinuko:200 -2000, Mvua: 400-1000. Joto: 10-31 Udongo pH 4-7, Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba ndogo	Kahawa, chai	Ndizi, viazi mviringo
		Mkinga	Korosho, mazao ya viungo (Spices),	Mhogo, ndizi	Mwinuko:200 -1,200 Mvua: 400-1,400, Joto: 19-31 Udongo: pH 5-7. Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu, changarawe	Mkonge, Nazi	Matunda, mikunde, mbaazi, mpunga
		Muheza	Chai, Matunda, viungo, Mkonge	Mhogo, Ndizi	Mwinuko:200 -1,200 Mvua: 400-1,400; Joto: 15-31 Udongo pH 4-7, Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba tofauti tofauti (chini, wastani na juu)	Korosho, Kakao, Ufuta	Mpunga, Mahindi
		Pangani	Nazi	Mpunga na Mhogo	Mwinuko:0 -750 Mvua: 800-1,400 Joto: 15-31 Udongo pH 4-7, Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba ya wastani na chini ya wastani	Viungo Korosho	Mhogo, Mtama
		Tanga	Mkonge, Nazi	Muhogo	Mwinuko: 0 -199 Mvua: 1000-1,200 Joto: 19-31 Udongo pH 5-7, Mchanganyiko mwekundu, Mfinyanzi, Kichanga, tifutifu wenye rutuba ya wastani na chini ya wastani	Korosho, embe	Mikunde, mtama, viazi vitamu.

MAMBO MUHIMU YA KUZINGATIA KATIKA KILIMO BORA CHENYE TIJA

Mwongozo huu pia, unaelekeza kanuni za kilimo bora kwa mazao mbalimbali, kiasi cha mimea katika shamba na kiasi cha mavuno yanayotarajiwa kama ilivyoainishwa katika (Jedwali Na 9)

Angalizo: Maelekezo ya matumizi ya mbolea yaliyoainishwa katika mwongozo huu ni ya jumla kulingana na ikolojia ya kanda husika. Hivyo, wakulima wote wanaelekezwa kupima afya ya udongo wa mashamba yao ili kujua kiasi sahihi cha mbolea kinachohitajika kwa aina ya zao.

Jedwali Na. 9: KANUNI ZA MSINGI KATIKA UZALISHAJI WA BAADHI YA MAZAO

NA	ZAO	NAFASI ZA UPANDAJI (M X M)	KIASI CHA PEMBEJEO KINACHOHITAJIKA (KILO/HEKTA)		MAVUNO (TANI/HEKTA)		IDADI YA MIMEA KWA HEKTA	MUDA WA KUKOMAA (MIEZI)
			Mbegu	Mbolea	Wastani wa sasa	Kiwango tarajiwa		
1	Kahawa arabika	2.7 x 2.7	Miche	20kg Samadi/Shimo 120CAN/UREA 100 DAP/NPK	0.65	2.5	1,330	36-48 baada ya kupanda 7 - 9 baada ya maua
	Kahawa robusta	3.3 x 3.3	Miche	20kg Samadi/Shimo 120CAN/UREA 100 DAP/NPK	1	2	1,075	3 - 5 baada ya kupanda 7 - 9 baada ya maua
2	Chai	0.9 x 0.6; 1.2 x 0.9	Vipando	P: 50 N: 250	1,550 chai iliyoand aliwa	3,500 chai iliyoanda liwa	5,000 -9,760	24 48 kila baada ya siku 5 -7
3	Korosho	12x12	Miche	Samadi 20kg/m ²	0.5	1	69	36- 48 baada ya kupanda 8 - 9 baada ya maua
4	Pamba	0.9x0.3 kwenye sesa 0.9x0.38 kwa matuta	25	P: 15N: 30	1.5	4	37,000 29,000	6
5	Tumbaku	1x0.6	1.2	P: 38.7 N: 33.75	1	2.5	16,600	3 - 4
6	Miwa	mistari miwili 1.5 m 0.6 kati ya shina	Vipando	P: 24.7 N: 115	100 (ya miwa)	200 (ya miwa)	6,000	6 - 8
7	Pareto	0.6x0.3 kwenye matuta	vipande , miche	100-200 TSP 250-500 CAN in nursery	0.75 (1.4% pyrethrin)	1.7 (2% pyrethrin)	55,000	4
8	Mkonge	Mistari miwili 3-4m 0.75-1.0	miche	CAN-100 TSP-125	12	25	4,700	24
		Kati ya shina						

NA	ZAO	NAFASI ZA UPANDAJI (M X M)	KIASI CHA PEMBEJEO KINACHOHITAJIKA (KILO/HEKTA)		MAVUNO (TANI/HEKTA)		IDADI YA MIMEA KWA HEKTA	MUDA WA KUKOMAA (MIEZI)
			Mbegu	Mbolea	Wastani wa sasa	Kiwango tarajiwa		
9	Mahindi	0.75x0.3& 0.9x0.3 mmea mmoja/sh imo 0.8x0.5 mimea miwili/shi mo	25	120 DAP 125 TSP 250 UREA	1.75	6	44,450- 50,000	3 - 6
10	Mtama	0.8x0.3 aina ndefu 0.45x0.2 aina fupi	5 viganja 2.5 mnyunyi zo	50-100 UREA 50-100 TSP	0.7	5	41,200 111,000	3 - 6
11	Mpunga	0.2x0.2 kupandiki za 0.35x0.35 kupanda moja kwa moja	35-45 65-100	150-300 TSP 175 UREA CAN 300	2.5	5	250,000 82,000	4 - 6
12	Karanga	0.5x0.15 0.9x0.15	68 90	75-125 TSP	0.5 nuts	2 nuts	133,000 200,000	4 - 6
13	Kunde	0.75x 0.2 inayotambaa 0.5x0.2 inayokua wima	60 75	75-125 TSP 80 NPK	0.2	2	66,667	3 - 4
14	Maharage	0.5x0.1 0.6x0.1	70 60	75-125 TSP 80 NPK	0.5	3	167,000 200,000	3 - 6
15	Alizeti	0.9x0.3 0.75x0.3	8 12	100 TSP 350 CAN	1	4	37,000 44,444	5 - 6
16	Ufuta	0.6x0.1 mmea mmoja 0.6x0.3 mimea miwili	3 - 4	50 - 75 TSP	0.3	1.2	166,667 55,556	3 - 6
17	Uwele	0.8x0.3 aina ndefu 0.45x0.2 aina fupi	3-9	65 TSP 60 SA	1.5	3	4,000 100,000	2.5 - 4
18	Ulezi	0.05x0.25 kunyunyiz a kwenye mifereji	20-50	60-80 DAP	1	4	250,000 - 400,000	3-6
19	Ngano	0.05x0.25 kunyunyiz a kwenye mifereji	50-200	65 TSP 60 SA	1.5	5	250,000 - 400,000	3-6
20	Viazi vitamu	0.3 x 1	vines	45-80 DAP 50 - 75 TSP	8	20	30,000 - 35,000	3-6
21	Viazi mviringo	0.3x0.6 0.3x0.75	2,000- 2,500	60-100 DAP 60 - 80 TSP	7.5	30	50,000- 56,000	3-6

NA	ZAO	NAFASI ZA UPANDAJI (M X M)	KIASI CHA PEMBEJEO KINACHOHITAJIKA (KILO/HEKTA)		MAVUNO (TANI/HEKTA)		IDADI YA MIMEA KWA HEKTA	MUDA WA KUKOMAA (MIEZI)
			Mbegu	Mbolea	Wastani wa sasa	Kiwango tarajiwa		
22	Ndizi	3x3	Machipu kizi	100-250 DAP 80-200 TSP	15	35	1,111	9-20
23	Muhogo	1x1; 1.2x0.9	Vipando	35-40 TSP	10	60	9,000-10,000	6-24
24	Mbaazi	0.2x0.5	25- 50	75-125 TSP 80 NPK 75 DAP	1.5	2.5	100,000	3-7
25	Soya	0.1x0.6 0.15x0.5	40-100	80 NPK, 80 DAP	1.7	2.7	130,000 167,000	4-7
26	Dengu	0.25x0.45	30-45	45-60 TSP 50 DAP	0.7	1.8	80,000- 100,000	4-6
27	Michikichi	8.8x7.6	Miche	30g per plant 1SA: 1TSP: 1K ₂ SO ₄ ; 2MgSO ₄ mixture	70kg/ bunch/ year	240kg/ bunch/year	150	36-48
28	Michungwa	2.5x6	Miche	100gm/plant DAP/TSP at nursery stage	20	45	667	36-48
29	Parachichi	8x5	Miche	100gm/plant DAP/TSP at nursery stage	1	13	250	48-60
30	Embe	10.5x10.5	Miche	100gm/plant DAP/TSP at nursery stage	10	25	90	36-48
31	Papai	2.7x2.7	Miche	100gm/plant DAP/TSP at nursery stage	100	2500	1,370	9-16
32	Nanasi	0.6 x 0.6	Machipu kizi	80-100 DAP/UREA	40	55	27,800	12-16
33	Kabichi	0.75x0.6 0.4x0.5	0.2-0.3	200 SA 5gms/hole	20	40	22,000- 42,000	2.5-4
34	Ufuta	0.5x0.1 mmea mmoja	3 - 4	50 - 75 TSP	0.3	1.2	166,667 55,556	3 - 6
35	Nyanya	0.75x0.5 0.9x0.6	0.5	80 DAP 75 CAN	25	60	18,000- 26,000	2.5-4
36	Bilinganya	0.8x0,5 1x0.8	0.5	75 DAP 80 CAN	20	40	12,500- 25,000	2.5-4

NA	ZAO	NAFASI ZA UPANDAJI (M X M)	KIASI CHA PEMBEJEO KINACHOHITAJIKA (KILO/HEKTA)		MAVUNO (TANI/HEKTA)		IDADI YA MIMEA KWA HEKTA	MUDA WA KUKOMAA (MIEZI)
			Mbegu	Mbolea	Wastani wa sasa	Kiwango tarajiwa		
37	Vitunguu	0.1x0.3; 0.1x0.4	4.5	80 DAP/CAN 60 UREA	7.5	10	250,000- 333,000	3-5
38	Bamia	0.3x0.6	1	75 DAP 80 CAN	1.8	2	56,000	2-3
39	Karoti	Kunyunyiz a kwenye mfereji	4.5	75 DAP 80 CAN	1.5	15	300,000- 450,000	2-3
40	Matango	1.2x1.5	2.5	100-200 NPK (4:16:4)	4	8	4,000- 5,000	2-3
41	Tikiti	1.2x1.5	2.5	100-200 NPK (4:16:4)	9	12	4,000-5,000	3-4

KALENDA YA UZALISHAJI WA BAADHI YA MAZAO NCHINI

Kalenda ya Kilimo inamwezesha mkulima kufanya maadalizi ya mahitaji yote ya shamba ikiwemo zana na pembejeo kabla ya msimu kuanza. Kalenda hii ni kwa mazao yote yanayolimwa katika ikolojia zote.

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES	
MAHINDI 	Mbeya, Ruvuma, Iringa, Njombe, Katavi, Rukwa, Kigoma, Tabora, Lindi, Mtwara, Singida, Dodoma	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
	Tanga, Pwani Kilimanjaro, Morogoro, Kagera, Arusha, Manyara, Mara, Mwanza, Geita, Simiyu, Shinyanga	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
MPUNGA 	Mbeya, Ruvuma, Iringa, Njombe, Katavi, Rukwa, Kigoma, Tabora, Lindi, Mtwara, Singida, Dodoma	Kutayarisha shamba													
		Kusiha mbegu													
		Kupandikiza													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES	
MPUNGA 	Tanga, Pwani Kilimanjaro, Morogoro, Kagera, Arusha, Manyara, Mara, Mwanza, Geita, Simiyu, Shinyanga	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
MTAMA 	Mwanza, Geita, Shinyanga, Simiyu, Mara, Tabora, Dodoma, Singida	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
ULEZI 	Rukwa, Katavi, Mbeya, Singida, Ruvuma, Kigoma, Tabora, Kilimanjaro	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
NGANO 	Rukwa, Mbeya, Ruvuma, Manyara, Arusha	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES	
MUHOGO 	Mbeya, Tabora Ruvuma, Katavi, Rukwa, Kigoma, Lindi, Mtwara, Tanga, Pwani Mwanza, Geita, Simiyu, Morogoro, Kagera, Mara	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
NDIZI 	Mbeya, Mara, Kigoma, Kagera, Morogoro, Tanga, Rukwa, Katavi, Kilimanjaro, Arusha, Manyara.	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
MAHARAGE 	Mbeya, Ruvuma, Iringa, Njombe, Rukwa, Katavi, Kigoma, Tabora, Singida, Dodoma	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
	Tanga, Kilimanjaro, Morogoro, Kagera, Arusha, Manyara, Mara,	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
Masoko															

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES	
KUNDE 	Tanga, Pwani, Kilimanjaro, Morogoro, Arusha, Manyara, Mara, Lindi, Mtwara.	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
ALIZETI 	Mbeya, Ruvuma, Iringa, Njombe, Rukwa, Katavi, Kigoma, Tabora, Lindi, Mtwara, Singida, Dodoma	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
Masoko															
KARANGA 	Mbeya, Mtwara, Ruvuma, Iringa, Njombe, Katavi, Rukwa, Dodoma, Kigoma, Lindi, Tabora, Singida.	Kupanda													
		Palizi													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
UFUTA 	Mbeya, Mtwara, Ruvuma, Iringa, Njombe, Rukwa, Dodoma, Katavi, Morogoro, Pwani, Singida, Kigoma, Tabora, Lindi.	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES		
PAMBA 	Mwanza, Geita, Simiyu, Shinyanga, Mara, Tabora, Singida, Kigoma,	Kutayarisha shamba														
		Kupanda														
		Palizi la kwanza														
		Kuweka mbolea														
		Kudhibiti visumbufu														
		Palizi la pili														
		Kuvuna														
		Kuhifadhi mavuno														
		Masoko														
	Morogoro, Kilimanjaro, Tanga, Arusha, Pwani.	Kutayarisha shamba														
		Kupanda														
		Palizi la kwanza														
		Kuweka mbolea														
		Kudhibiti visumbufu														
		Palizi la pili														
		Kuvuna														
Kuhifadhi mavuno																
Masoko																
MKONGE 	Morogoro, Kilimanjaro, Tanga, Pwani, Shinyanga.	Kutayarisha shamba														
		Kupanda														
		Palizi														
		Kuweka mbolea														
		Kuvuna														
		Masoko														
CHAI 	Iringa, Njombe, Mbeya, Tanga and Kagera	Kutayarisha shamba														
		Kupanda														
		Palizi														
		Kudhibiti visumbufu														
		Kuweka mbolea														
		Kuvuna														
		Masoko														

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES	
KAHAWA 	Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Mara, Mbeya, Iringa, Njombe, Ruvuma, Morogoro.	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Masoko													
MIWA 	Morogoro, Kagera, Kilimanjaro. Manyara	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Masoko													
KOROSHO 	Mtwara, Lindi, Ruvuma, Tanga, Morogoro, Pwani.	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Masoko													
PARETO 	Iringa, Mbeya, Kilimanjaro, Arusha	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kuvuna													
		Masoko													
TUMBAKU 	Ruvuma, Tabora, Singida, Kigoma, Shinyanga, Katavi, Singida	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Kupanga madaraja													
		Masoko													

ZAO	MIKOA	SHUGHULI	JAN	FEB	MACH	APR	MEI	JUN	JUL	AG	SEP	OKT	NOV	DES	
ZABIBU 	Dodoma Singida Morogoro	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi la kwanza													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Palizi la pili na kupogolea													
		Kuvuna													
		Kuhifadhi mavuno													
		Masoko													
MAHARAGE YA SOYA 	Arusha Kilimanjaro Mbeya Kagera	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kuweka mbolea													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuvuna													
		Masoko													
MBAAZI 	Manyara Lindi Mtwara Arusha Morogoro	Kutayarisha shamba													
		Kupanda													
		Palizi													
		Kudhibiti visumbufu													
		Kuweka mbolea													
		Kuvuna													
		Masoko													

KAKAO 	Morogoro Mbeya	Kutayarisha shamba	■	■							■	■	■	■	
		Kupanda			■	■						■	■	■	■
		Palizi	■				■	■						■	■
		Kudhibiti visumbufu	■	■											
		Kuweka mbolea	■	■	■	■	■	■						■	■
		Kuvuna	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		Masoko	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
VANILLA 	Kilimanjaro Morogoro Kagera	Kutayarisha shamba									■	■	■	■	
		Kupanda	■										■	■	■
		Palizi la kwanza	■	■											
		Kuweka mbolea	■	■									■	■	■
		Kudhibiti visumbufu		■	■	■	■	■							
		Palizi la pili			■	■									
		Kuvuna							■	■	■	■	■	■	■
Masoko							■	■	■	■	■	■	■		
CHOROKO 	Lindi Mtwara	Kutayarisha shamba										■	■	■	
		Kupanda	■										■	■	■
		Palizi	■											■	■
		Kuweka mbolea	■												■
		Kuvuna		■	■	■	■								
Masoko						■	■	■	■	■					
SHAYIRI 	Arusha Kilimanjaro Manyara Rukwa Iringa	Kutayarisha shamba											■	■	
		Kupanda	■											■	■
		Palizi	■	■											
		Kudhibiti visumbufu	■	■											
		Kuweka mbolea	■											■	■
		Kuvuna							■	■	■	■			
		Masoko	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

**JAMHURI YA
MUUNGANO
WA TANZANIA**
WIZARA YA KILIMO

AJENDA 10/30
KILIMO NI BIASHARA